

AIKUISKOULUTUKSEEN OSALLISTUMISEN EHDOSTA JA VAIKUTUKSISTA

ari.antikainen@joensuu.fi

<http://cc.joensuu.fi/~anti/>

Työhön tai ammattiin liittyvän koulutuksen edut ja hyödyt (AKU2006; LAUKKANEN 2007)

Koulutuksen/kurssien hyödyt:	Noste-ohjelman kohderyhmä (%)		Keski- tai korkea-aste (%)	
	naiset	miehet	naiset	miehet
lisää palkkaa	20	27	23	37
uusia työtehtäviä	49	51	52	58
siirtynyt vaativimpiin työtehtäviin	33	41	40	49
vaihtanut työpaikkaa/ammattia	18	16	20	17
säilyttänyt työpaikkansa	45	42	35	39
saanut vakituisen työpaikan	21	22	27	28
lisänneet työmotivaatiota	77	63	89	79
muita vaikutuksia	26	17	38	32
n=	171	239	1198	1099
N=	157 741	219 735	821 401	769 555

Kysymyksenasettelu

- Missä aikuiskoulutus menee?
- Jatkuvuus ja muutos?
- Mihin voidaan tarttua?
- Osallistumisen kasvu, eriytyminen ja pysähdys

18-64-vuotiaiden aikuiskoulutukseen osallistuminen vuosina 1970, 1980, 1990, 1995, 2000 ja 2006 (%)

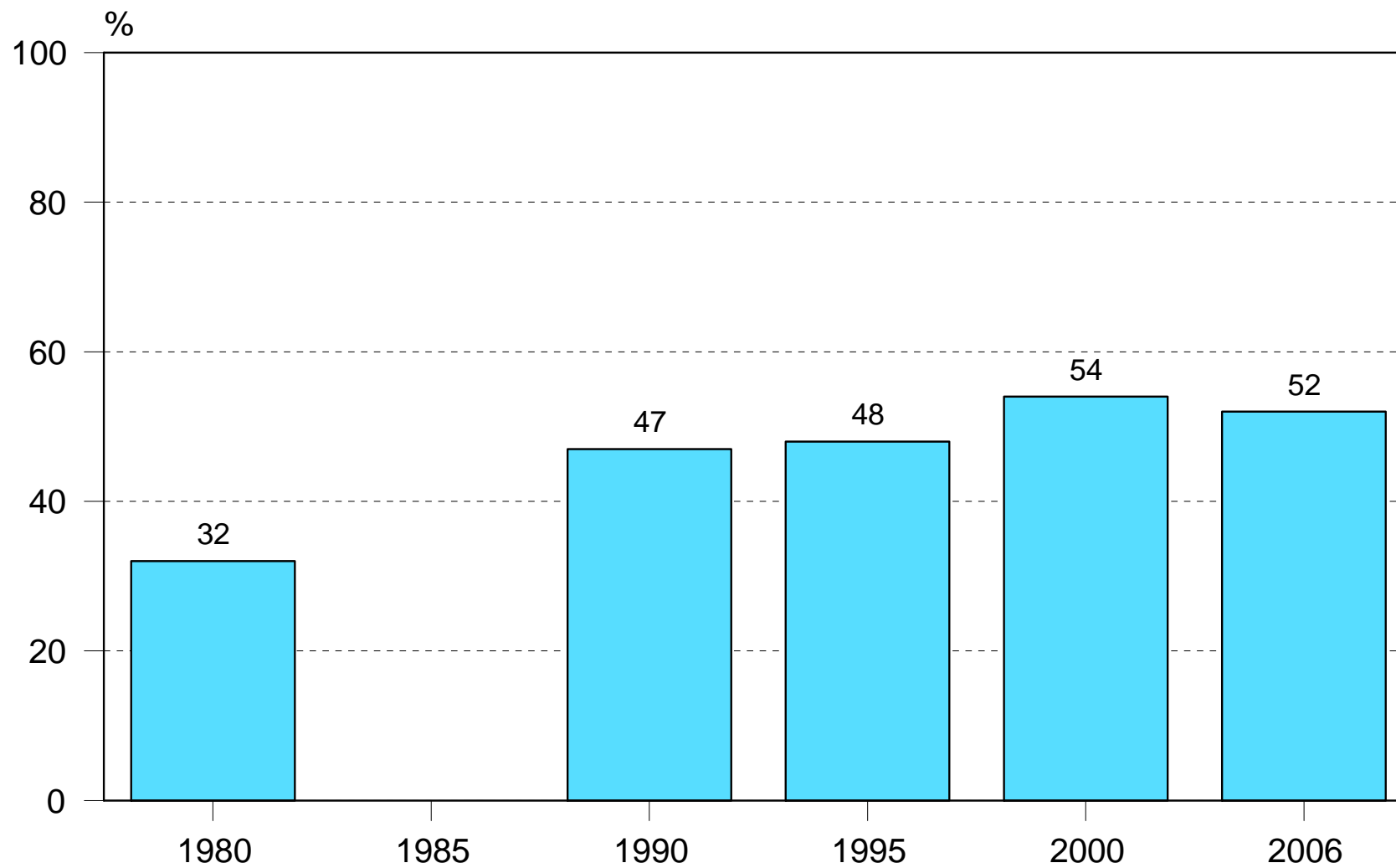
	Työhön liittyvä koulutus		Muu koulutus		Aikuiskoulutus yleensä	
	Työvoima	Työlliset	Väestö	Työlliset	Väestö	Työlliset
1970*	20	..
1980*	17	..	32	..
1990	44	45	18	19	47	55
1995	43	50	18	18	48	60
2000	51	55	18	17	54	63
2006	51	55	18	18	52	60

* ei täysin vertailukelpoinen

.. tieto puuttuu

Lähde: Tilastokeskus, Aikuiskoulutustilastot; Lehtonen & Tuomisto 1972; Tuomisto 1998

**Aikuiskoulutukseen osallistuminen vuosina 1980, 1990, 1995, 2000 ja 2006
(18-64-vuotias väestö)**

"HILJAINEN RÄJÄHDYS" (Belanger 1997)

- **AIKUISKOULUTUKSEEN OSALLISTUMISEN KASVU TYÖHÖN LIITTYVÄSSÄ AIKUISKOULUTUKSESSA (indikoi ammatillisen aikuiskoulutuksen kasvua)**
- **HARRASTUKSIIN LIITTYVIEN OPINTOJEN (indikoi yleissivistäviä opintoja) OSALLISTUMISEN SÄILYMINEN POHJOISMAISSA**
- **TIETOINTENSIIVINEN TALOUS, "INFORMAATIOYHTEISKUNTA"**

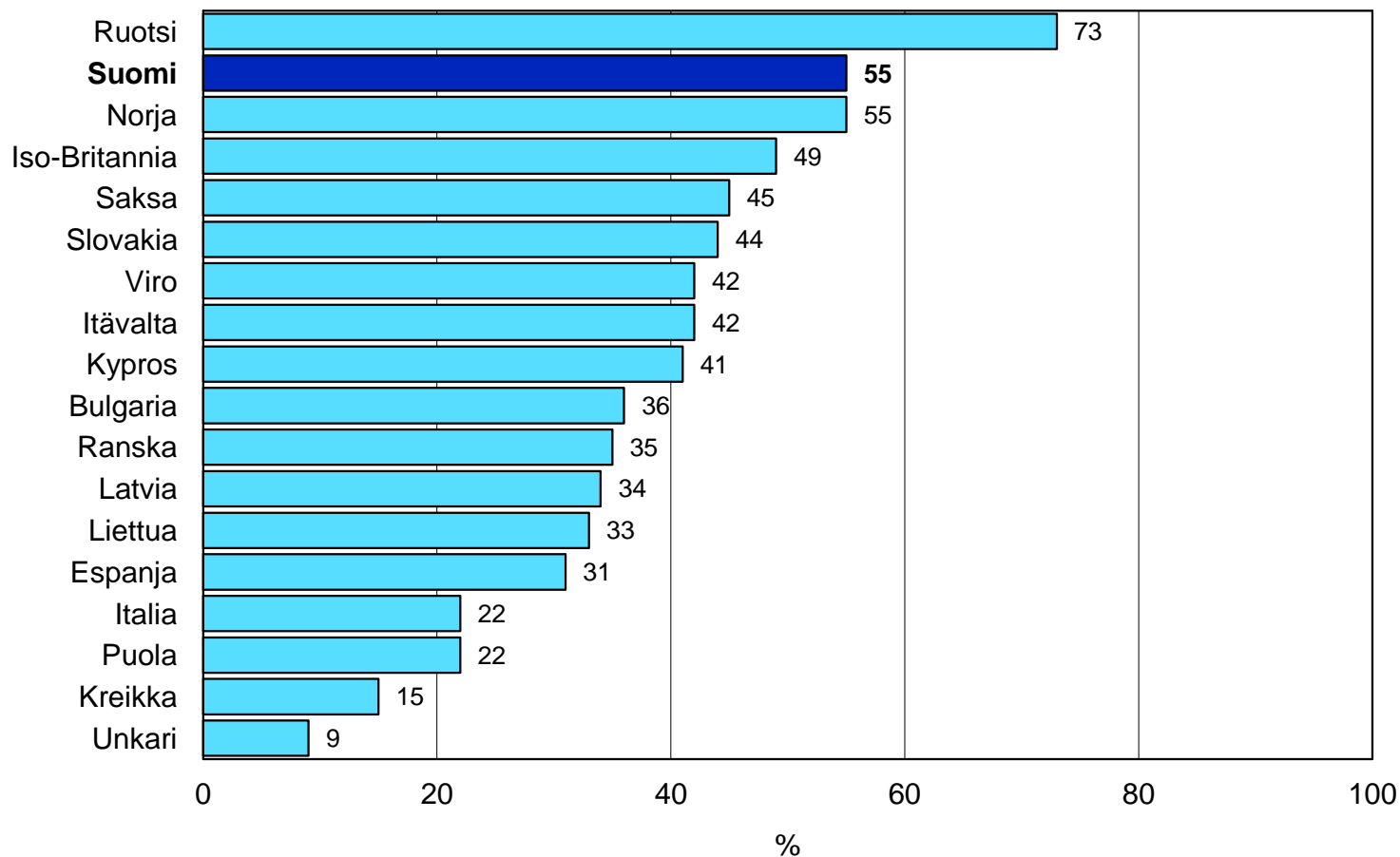
POHJOISMAIDEN PAIKKA

Aikuiskoulutukseen osallistuminen osallistumisen tason mukaan eräissä Euroopan maissa 12 kk kuluessa, 16-65-vuotias väestö

Osallistumisen taso	Osallistumisprosentti	Tunteja keskimäärin/aikuinen
Korkea		
Suomi	57	121
Tanska	56	122
Ruotsi	53	..
Norja	48	115
Keskimääräinen		
Iso-Britannia	44	94
Sveitsi	42	59
Alankomaat	37	91
Itävalta	36	65
Slovenia	32	67
Matala		
Tsekin tasavalta	26	43
Irlanti	24	81
Belgia	21	27
Unkari	19	36
Puola	14	21
Portugali	14	..

Lähde: IALS; Kansainvälinen aikuisten lukutaitotutkimus 1994-98

Osallistuminen koulutukseen 12 kuukauden aikana eräissä Euroopan maissa vuosina
2005-2008
25-64-vuotias väestö

Lähde: EU Adult Education Survey

OSALLISTUMISEN MAKRODETERMINANTIT

- TYÖLLISYYSASTE
- INNOVAATIOASTE
- TIETOINTENSIIVISISSÄ AMMATEISSA TOIMIVIEN OSUUS
- AY-JÄSENYYS
- AKTIIVINEN TYÖVOIMAPOLITIikka (VALTION INTERVENTIOT)
- YHTENÄISKOULU

- VAHVA AMMATILLISEN KOULUTUKSEN JÄRJESTELMÄ
- TASA-ARVO (SOSIAALINEN, KOULUTUKSEN)
- YHTEISKUNNALLINEN DIALOGI ...

(Desmedt & Groenez 2008; AINEISTONA LABOUR FORCE SURVEY 2004)

POLIITTISELLA STRATEGIALLA MERKITYSTÄ JA VAIKUTUSTA!

Hyvinvointivaltion mallit

(institutionalisoituneet toimintatavan tyypit)

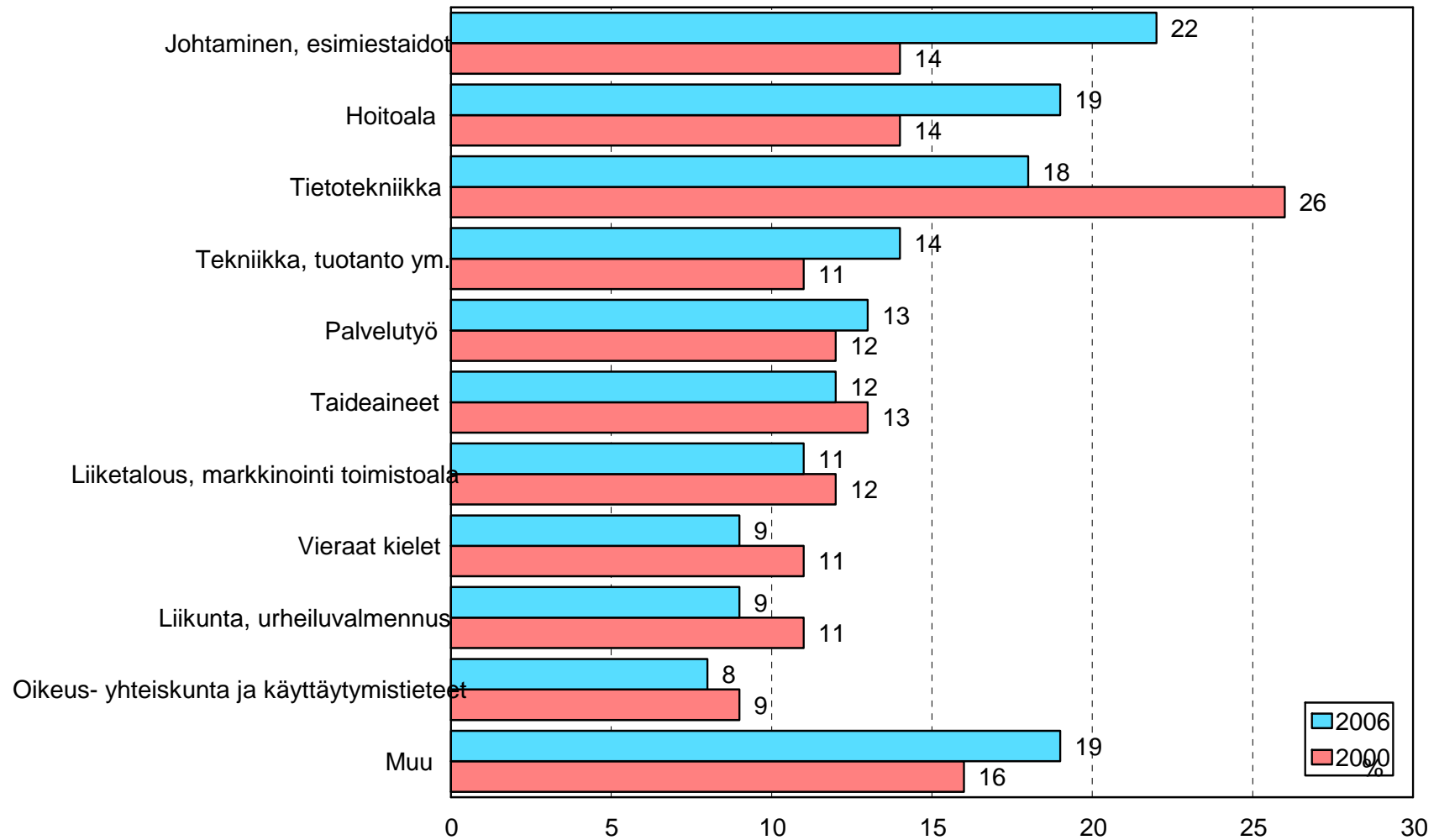
- markkinavoimien vaikutustavan mukaan; decommodification) (Esping-Andersen 1990)
- pohjoismainen (osallistumisaste korkein, vakaa)
- liberaali anglosaksinen (osallistumisaste varsin korkea, vaihtelee)
- konservatiivis-korporativistinen mannereurooppalainen (osallistumisaste keskim. tai matala)

Suomen erityispiirteet

- Paljolti sama osallistumisen ja osaamisen malli kuin pohjoismaissa vaikka hyvinvointivaltion vajaus
- Sosio-ekonomisen aseman, pohjakoulutuksen, työmarkkina-aseman ja iän mukaiset erot suuremmat eli yhteiskunnallisten erojen vaikutus vahvempi (OECD) (taustana koulutuksen nopea kasvu; markkinaohjaus vuodesta 1992)
- Toisen asteen tutkintoa suorittamattomien ryhmän pysyvyys (EU 2008)

Aikuiskoulutuksen sisältö vuosina 2000 ja 2006

18-64-vuotias aikuiskoulutukseen osallistunut väestö

Osallistumisen determinantit

- - työmarkkina-asema, työnantaja (koko)
- - sosiaaliluokka
- - koulutustaso
- - sukupuoli
- - asuinpaikka
- - ikä
- - oppimisidentiteetti
- koulutukseen hakeutuminen neuvotteluprosessin kaltainen; työnantaja, työyhteisö, perhe

Aikuiskoulutukseen osallistuminen vuonna 2006 (18-64-vuotias väestö)

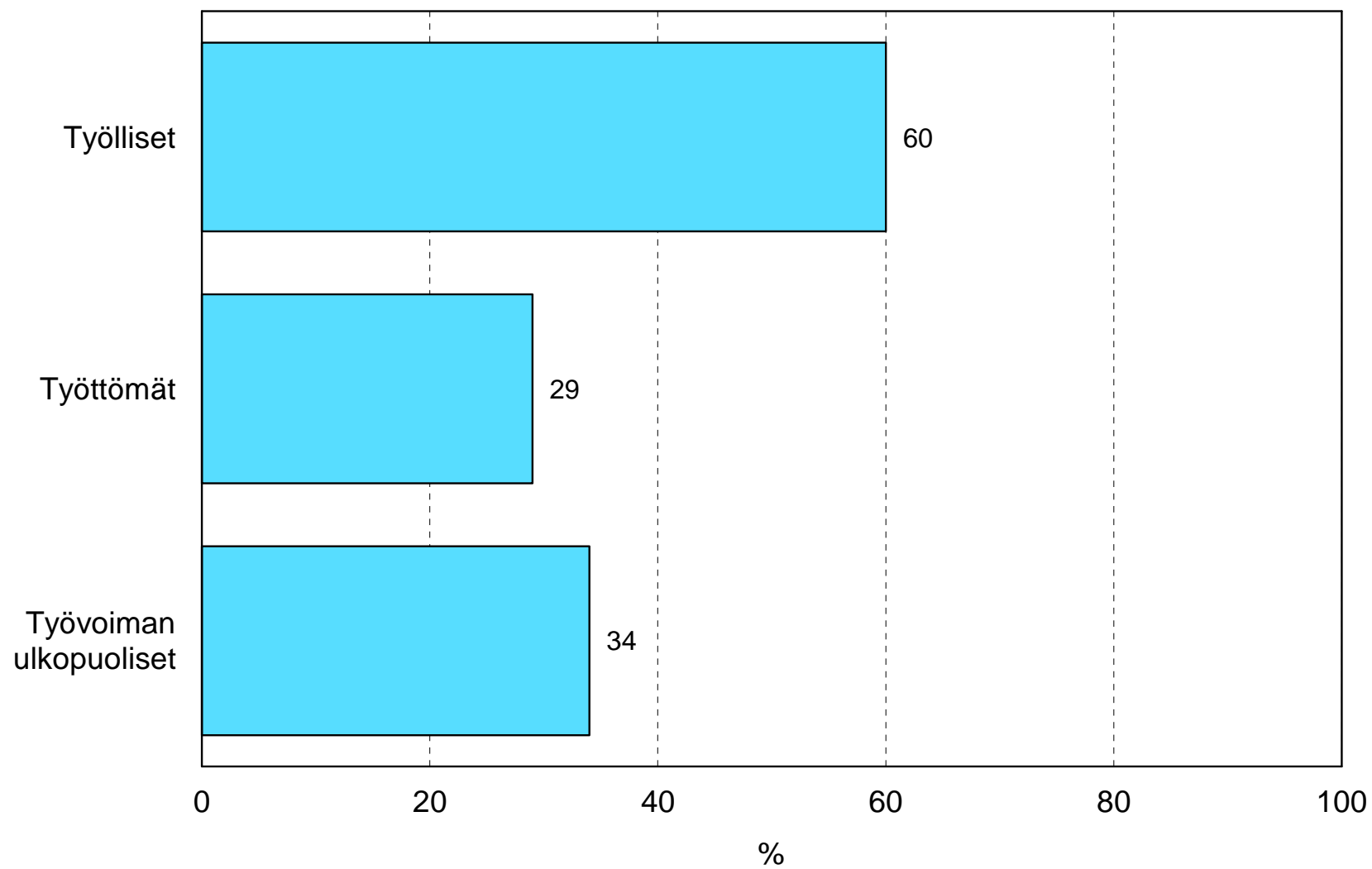
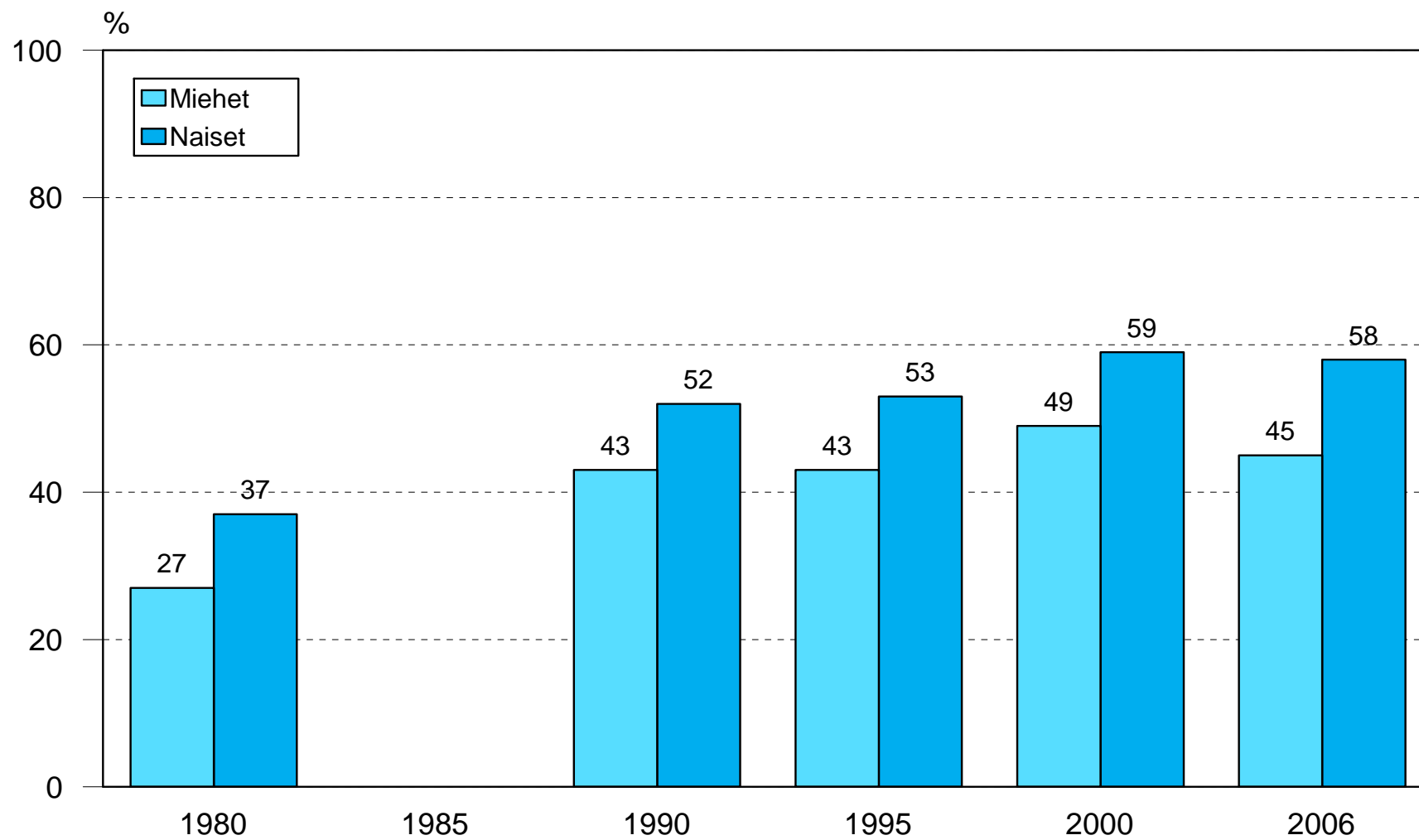

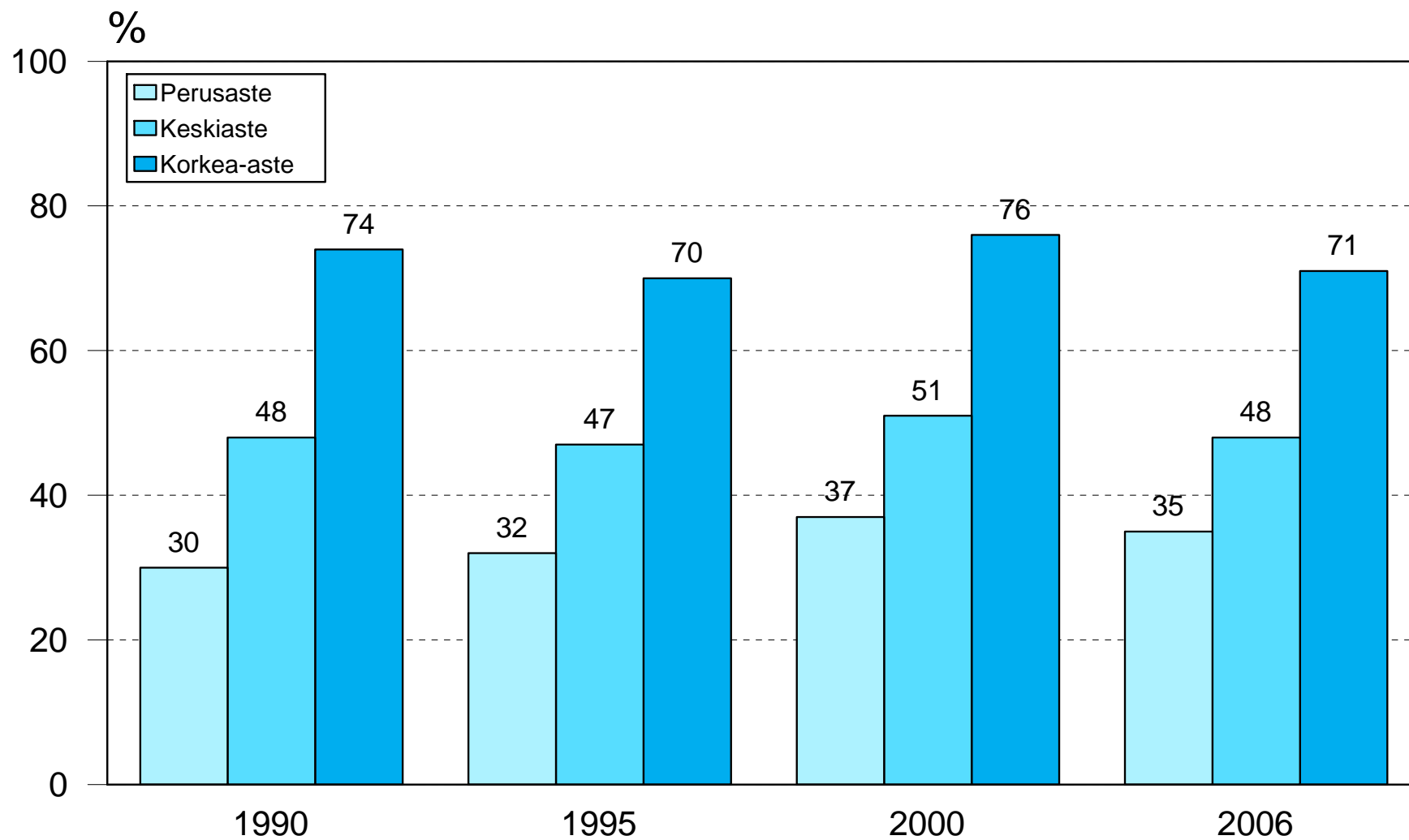
Table 5. Osallistuminen aikuiskoulutukseen sosioekonomisen aseman mukaan vuosina 1980, 1990, 1995, 2000 and 2006 (18-64-vuotiaat; %).

Sosioekonomisen asema:	1980	1990	1995	2000	2006
Ylemmät toimihenkilöt	56	83	78	84	76
Alemmat toimihenkilöt	50	68	66	68	69
Työntekijät	23	34	37	45	43
Maatalousyrittäjät	20	30	44	45	42
Muut yrittäjät	19	40	37	42	40
Opiskelijat	33	45	51	57	52
Eläkeläiset	11	17	20	21	16
Muu tai tunnetmaton	23	23	27	34	40

**Aikuiskoulutukseen osallistuminen vuosina 1980, 1990, 1995, 2000 ja 2006
sukupuolen mukaan (18-64-vuotias väestö)**

**Aikuiskoulutukseen osallistuminen vuosina 1980, 1990, 1995, 2000 ja 2006
pohjakoulutuksen mukaan (18-64-vuotias väestö)**

Osallistumisen oletetut vaikutukset

- “LESS VIOLENCE AND ABUSE; FEWER ACCIDENTS; FEWER DISEASES; INCREASED PUBLIC HEALTH; POLITICAL STABILITY; SOCIAL COHESION; SOCIAL INCLUSION; BETTER SOCIAL ACTION AND DEMOCRATIC PARTICIPATION; BETTER INSTITUTIONS; EFFECTIVE COMMUNICATION; TRANSFER AND DISSEMINATION OF KNOWLEDGE; LESS CRIME AND INJUSTICE, AND ACCORDINGLY A WELL FUNCTIONING ECONOMY WITH HIGH TAX REVENUES; SUSTAINABLE AND QUALITY ECONOMIC GROWTH; AND POSSIBLE PUBLIC SAVINGS ON HEALTH, SECURITY, LAW ENFORCEMENT AND THE JUDICIAL SYSTEM”. (DESJARDINS, RUBENSON & MILENA 2006, 89.)

Todetut vaikutukset

- - 1) KANSALAISHEISKUNTA: KULTTUURINEN VAPAUTUMINEN (TOIMINNALLISEN LUKUTAIDON TASO ON KORKEIN NIISSÄ MAISSA, JOISSA AIKUISKOULUTUKSEEN OSALLISTUMINEN ON AKTIIVISINTA OECD & STATISTICS CANADA 2000)
- 2) VALTIO; AKTIIVINEN KANSALAIKUUS, DEMOKRATIA (OSALLISTUMISEN TASO KORKEIN VAKIINTUNEISSA DEMOKRATIOISSA)
- 3) TALOUS; MARKKINAT; KASVU, TYÖLLISYYS (1980-LUVULTA ALKAEN 'HILJAINEN RÄJÄHDYS' TIETOINTENSIIVISEN TALOUDEN MYÖTÄ; OSAAMINEN JA ELÄMÄNKULUN SIIRTYMISTÄ SELVIITYMINEN) (ANTIKAINEN 2009)

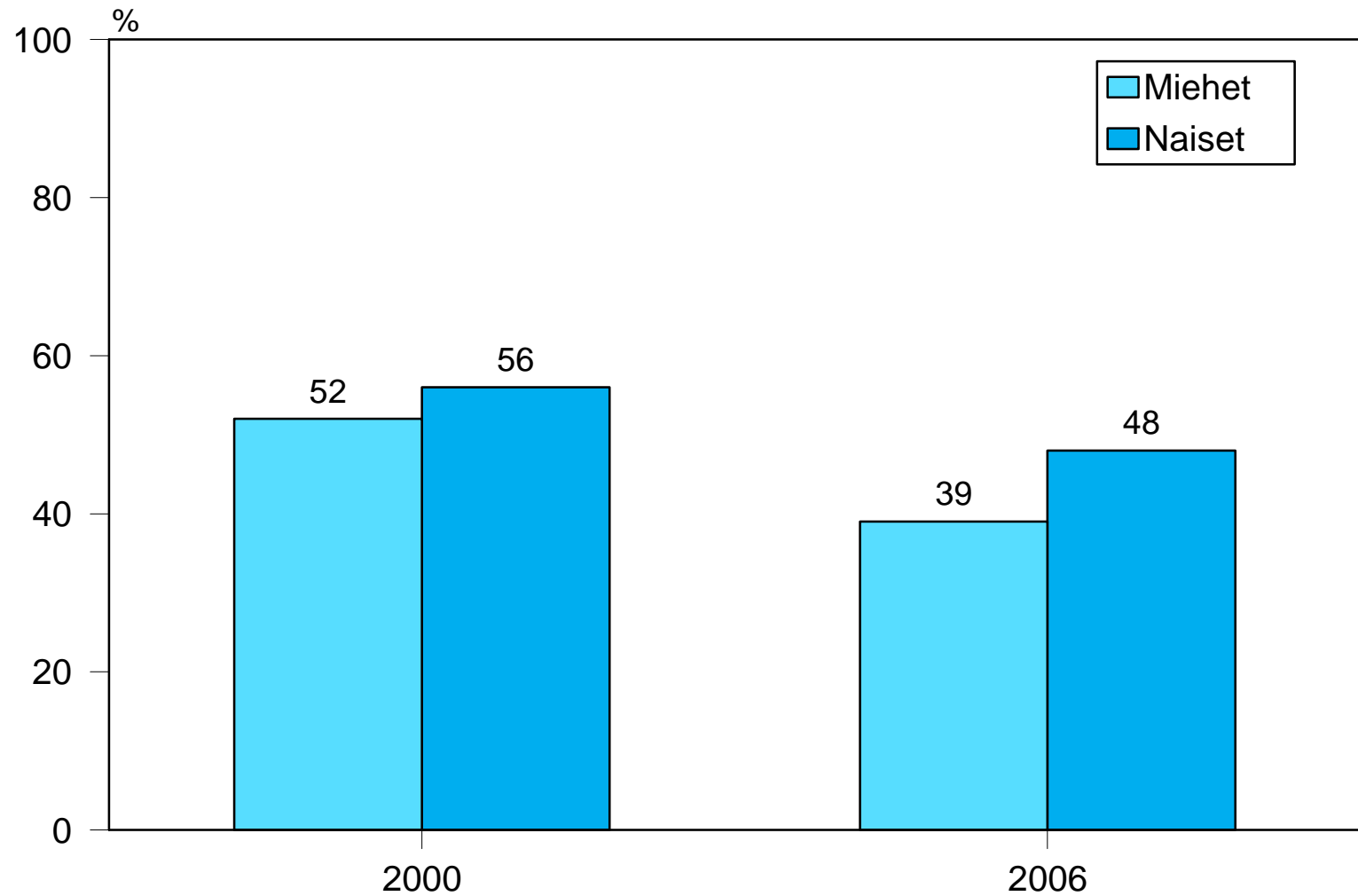
Työhön tai ammattiin liittyvän koulutuksen edut ja hyödyt (AKU2006; LAUKKANEN 2007)

Koulutuksen/kurssien hyödyt:	Noste-ohjelman kohderyhmä (%)		Keski- tai korkea-aste (%)	
	naiset	miehet	naiset	miehet
lisää palkkaa	20	27	23	37
uusia työtehtäviä	49	51	52	58
siirtynyt vaativimpiin työtehtäviin	33	41	40	49
vaihtanut työpaikkaa/ammattia	18	16	20	17
säilyttänyt työpaikkansa	45	42	35	39
saanut vakituisen työpaikan	21	22	27	28
lisänneet työmotivaatiota	77	63	89	79
muita vaikutuksia	26	17	38	32
n=	171	239	1198	1099
N=	157 741	219 735	821 401	769 555

2000-luvun pysähdyksen syitä

- Tietotekniikan oppimisen huippu ohi (ylimmissä kerrostumissa); uudelleenrakenteistumisen aika
- Erimuotoisen koulutuksen kasautuminen samoille henkilöille
- Markkinoiden vaikutuksesta koulutuksen hinnan nousu
- Väestörakenteen muutos, 35-54-vuotiaiden osuuden lasku (joka jatkuu tulevina vuosina) (Pohjanpää 2009)
- Oppimisen muutos yhä enemmän informaaliseksi oppimiseksi (mahdollisuus käytettäväksi?)
- Muu koulutustarpeen lasku ja eriytyminen?
- Samanaikainen erojen vähäinen tasoittuminen!

Ammatillinen aikuiskoulutustarve sukupuolen mukaan vuosina 2000 ja 2006
(18-64-vuotias väestö, pl. eläkeläiset ja ne opiskelijat, joilla ei ole työkokemusta)

Työttömyydestä

- Työttömyys pitkittyessään tai toistuessaan tappaa koulutushalut (niin tilastollisen kuin elämäkertatutkimuksen mukaan)
- Taantumassa työttömyys ei yhtä leimaavaa
- Parasta työllisyyskoulutusta on koulutus ennen työttömyyttä
- Monenlaisia työttömiä (esim. ammattiaseman, sosiaaliluokan erot)
- Nosteen (ja vastaavien opetukset)

Mitä tehtävissä? Ehdotus

- Koulutusuudistus osaksi uutta uusliberalismin kriisin jälkeistä yhteiskuntasopimusta
- Toisen asteen tutkinto kaikille
- Erityisesti aikuisille työssä oppimisen (näyttötutkinnon) avulla
- Mukana yksilöt, valtio, työmarkkinajärjestöt ja muut sosiaaliset kumppanit

tehtävissä

- Valtiollinen rahoitus vammaisille, työttömille/työttömyyden uhkaamille, maahanmuuttajille ja vähän koulutetuille
- Oikeus 1-2 viikon koulutukseen vuosittain ja pitempää n. joka 10.vuosi ja aina työpaikan menetyksen uhatessa
- EU:n rakennerahastojen rahoitusta; yhteiseurooppalainen hanke

Nosteen onnistumisen edellytykset

- Teoreettinen tulkintani yleisistä edellytyksistä:
 1. On onnistuttava kohtaamaan vähän koulutettujen todellisuus ja huomioimaan heidän vahvuutensa (tietoisuus ja identiteetti)
 2. On onnistuttava tarjoamaan ja luomaan uusia voimavaroja koulutettaville (osin aineellisia, osin henkisiä, osin sosiaalisia tai symbolisia; jotka sisäistyvät ja objektivoituvat inhimilliseksi pääomaksi, kulttuuripääomaksi, sosiaalseksi pääomaksi, identiteettipääomaksi)

Vähän koulutetun aikuisen muotokuva Suomessa

- - ei toisen asteen tutkintoa (low educated, low skilled)
- - koulutuksen sosiaalisen valikoinnin (alkaen ”koulutuksen periytyvyydestä”) kohteita mutta myös toimijoita
- - ei yhteneväinen ryhmä vaan moninainen asemaltaan ja elämäntavaltaan/kulttuuriltaan
- - yleinen asenne koulutukseen ei juuri eroa korkeammin koulutettujen asenteesta
- - itseltä tutkintokoulutus sulkeutunut ja/tai suljettu ja siihen suhtautuminen kaksitahoista ja epävarmaa
- - kysymys myös identiteetistä (välttämättömyydestä hyve) ja erityisesti koulutusidentiteetistä (”pulpettikammosta”, ”lukemisen/teorian” vierastamisesta)
- n. 400 000 työkäistä aikuista; EU:ssa n. 80-100 miljoonaa

Organisatoriset ja pedagogiset edellytykset

- - verkosto-organisaatio ja kumppanuudet
- - hakeva toiminta ja sen uudistava kehittäminen
- - työssä oppiminen ryhmälle luontaisena oppimisen muotona (työ välttämättömyyden elämänpiirinä; työkokemus vahvuutena)
- - räätälöity ohjaus ja tuki
- - vertaisohjaus (pätevyysluotsit)
- Laatu: luottamus ja kommunikatiivisuus (avoin tiedonvälitys) eli korkea sosiaalinen pääoma

Päätelmiä Nosteen pohjalta

- Uudistavia (ryhmäkohtaisia) projekteja tarvitaan, vaikka ne eivät korvaa perustavaa hyvinvointivaltion projektia.
- Eri eurooppalaisista malleista ja kokemuksista voidaan oppia.
- Työssä oppimisesta (workplace learning) keskeisempi mahdollisuus 2000-luvun muutoksessa.
- Hakeva toiminta on tullut jäädäkseen. Sen perusmalli, joka koostuu kentälle jalkautumisesta ja kasvokkaisesta vuorovaikutuksesta sekä monikanavaisesta tiedottamisesta, voidaan esittää, mutta siihen kuuluu myös paikallisuus ja vakiintuneiden käytäntöjen rikkominen.

johtopäätöksiä

- Hakeva toiminta on oppimisprosessi. Nosteessa se johti toimijoiden arvioiden mukaan hakevan toiminnan ohjauksellisen ja kehittävän luonteen vahvistumiseen eli seuraavien asioiden merkityksellistymiseen (Kosonen & Pitkänen 2009; Kosonen 2008):
- ”1) *Työelämäyhteistyön* kehittyminen ja siihen liittyvät toimintatavat, kuten työpaikoille jalkautuminen...
- 2) *Suorat ja henkilökohtaiset kontaktit kohderyhmään* nähtiin myös merkitykselliseksi Nosteen anniksi. Erityisesti huomioitiin ohjauksen, neuvonnan ja tuen kytkeminen osaksi hakevaa...
- 3) *Verkostoyhteistyön* merkitys nostettiin esiin kolmantena Noste-ohjelman vahvistamana asiana. Tällä nähtiin erityisesti merkitystä hakevan toiminnan koordinoitun ...toteuttamisen kannalta....”

johtopäätöksiä

- Hakeva toiminta on syytä ottaa huomioon kouluttajien työnkuvassa. Ammattitaitoisen kouluttajan asema ja itsenäisyys on taattava.
- Vertaisohjaus on osoittanut monella alalla tärkeytensä. Hakevassa toiminnassa työyhteisö ja ammattiosasto ovat useassa maassa keskeisessä asemassa.
- Koulutukseen hakeutuminen on elämänkulun siirtymä ja usein identiteettimuutoksen kaltainen. Koulutuksen tulisi tarjota taloudellisen merkityksen ohella sosiaalisia ja henkilökohtaisia merkityksiä (ryhmän ja yksilön tuntemus)

Lähteistä

- Kuviot ja taulukot Tilastokeskuksen aikuiskoulutustutkimuksista
- Hyvinvointikatsaus 3/2008
- Noste-ohjelma – aikuiskoulutuksen harppaus? (Opm:n julk. 2009: 35)
- Tikka, T. & Suominen, E. 2008. Sivistisyhteiskunta 2.0. Helsinki: Kalevi Sorsa Säätiön julkaisuja 1.
- Silvennoinen, H. 2002. Koulutus marginalisaation hallintana. Helsinki: Gaudeamus.
- Antikainen, A. 2009. Aikuiskoulutukseen ja oppimiseen valikoitumisesta. Julkaisussa Arajärvi, P. & Korhonen, A. Syrjäytymisen oikeudelliset pidäkkeet (Joensuun yliopiston oikeustiet. Julk. 24)/ Participation, welfare regime and life history. Lifelong Learning in Europe 2/2009.
- <http://cc.joensuu.fi/~anti/>